

UN EPISTOLARI DE LLORENÇ MOYÀ GILABERT

Miquel Gayà

Llorenç Moyà Gilabert (1916-1981) va ser un amic i company meu de generació literària que m'avançava només d'un any; l'aparició d'un i altre en el panorama de Mallorca s'escaigué, si fa no fa, pels mateixos volts de la postguerra. A les vetlades de Can Massot que jo vaig iniciar a primeries del 1941, ens hi trobàrem a finals del 1943, i d'aleshores ençà les nostres vides varen transcórrer paral·leles durant molts anys. Vàrem tenir, endemés, gairebé uns mateixos mestres, i ens inspiràvem en uns mateixos corrents estètics. No va ser fins al 1950 que la seva línia va donar una virada. Mort Miquel Ferrà el 1947, amb ell desapareixia un gonfanoner que posseïa el carisma d'una direcció cultural reconeguda per molts. Aquest carisma, a Mallorca, no l'heretà ningú altre. I, no feia massa, havia vingut el filòleg Manuel Sanchis Guarner, que treballava a l'oficina del *Diccionari català-valencià-balear*, ajudant el nostre amic Francesc de B. Moll en la magna obra que llavors tornava reemprendre. Sanchis Guarner va agrupar al seu entorn una sèrie de joves de la nova fornada que hom denomina, ací, com la generació del 1950, composta per Bernat Vidal i Tomàs (1918-1971), Jaume Vidal Alcover (1924), Josep Maria Llompart (1925), i Blai Bonet (1926). Aquesta generació va rompre formalment amb la venerable tradició de l'Escola Mallorquina, bé que caldria matisar moltíssim sobre aquest punt. Llorenç Moyà, que fins aleshores s'havia format en el magisteri de Maria Antònia Salvà i de Guillem Colom —amb

En Ferrà no s'hi va entendre tant—, es va incorporar fàcilment a l'esperit de la nova tendència. No jo, en canvi, que personalment em sentia bé amb el magisteri rebut de Miquel Ferrà, i el continuava rebent de Joan Pons i Marquès i del mateix Colom. No em vaig desviar, doncs, de la meua línia inicial; mes, no per això deixava de seguir amb la meua amistat vers Llorenç Moyà, i fins vaig assistir amb una certa freqüència a les tertúlies que convocava Sanchis Guarner.

Dites aquestes paraules d'entrada, potser caldria donar una referència sobre els corresponals de les cartes de Llorenç Moyà que li adreçaren l'epistolari que avui publicam. He d'advertir, però, que aquestes cartes les havia triades el mateix Llorenç Moyà, i era ell també qui les havia de presentar. Només la seva sobtada mort ha fet que els seus editors les hagin posades a les meves mans preguntant-me que les vulgui apadrinar. Això m'allibera de dir perquè es publiquen aquestes i no unes altres cartes d'altres corresponals que sens dubte no li varen faltar a Llorenç Moyà. Es tracta de quatre escriptors tots ells ja traspassats: Maria Antònia Salvà (1869-1958), Guillem Colom (1890-1979), el P. Rafel Ginard Bauçà (1899-1976) i Manuel Sanchis Guarner (1911-1981).

El to i la matèria d'aquestes cartes no han estat per a mí cap revelació, perquè igualment jo em vaig relacionar i cartejar amb tots aquests escriptors, pels mateixos temps i en unes circumstàncies idèntiques, i gairebé amb les mateixes paraules també

em contestaren a mi. I és més: coneixedor, com he pogut ésser, de moltes intimitats de tots ells, podria corroborar aquestes declaracions amb una multitud de secrets i confidències que m'han pervingut, per exemple, a través de la transcripció d'un epistolari actiu i passiu entre **Maria Antònia Salvà** i **Miquel Ferrà**, que guard pendent de publicació. Moltes coses esbossades en les cartes de **Maria Antònia** que avui publicam, podran en el seu dia restar més aclarides quan publiqui les confidències que la primera li feia al segon parlant-li no solament d'altres poetes i escriptors novells que a ella acudien, sinó del mateix **Llorenç Moyà**, que un dia s'hi presentà amb un escrit de recomanació de la distingida senyora **Isabel Sureda**, amiga de **Maria Antònia**, i amb uns versos de lloança a la seva persona, com ell mateix confessa a les seves *Memòries literàries*.

Les cartes de **Maria Antònia Salvà** abracen un període comprès entre els anys 1941-1955, i són setze en total. Les de **Guillem Colom** només arriben a cinc i abracen del 1942 al 1947. Les del **P. Rafel Ginard**, datades molt posteriorment —del 1958 al 1964—, són quatre. I una solament de **Sanchis Guarnier**, sense data, però que cal situar vers el 1952.

Donem-ne una breu referència.

SETZE CARTES DE MARIA ANTÒNIA SALVÀ

Per entendre'n tot el seu sentit podria remetre el lector a consultar les *Memòries literàries* de **Llorenç Moyà** que ja he citat, publicades a la revista "Lluc" l'any 1971. Liegint, però, els textos que inserim a continuació, aquelles *Memòries* queden —prou que ho advertirà el lector— més plenes i arrodonides. **Maria Antònia** era una dona excessivament delicada, que tenia una visió molt exacta de les seves limitacions, que per això mateix no desdenyava ningú, i si deia la veritat als que la consultaven, sabia fer-ho sempre amb forma molt suau i benigna. A ella acudien molts d'autors —novells i també de granats—, d'un i altre indret. Esgotava la seva paciència —i s'esgotava ella mateixa— revisant originals, a voltes ben llargs, de tots aquells que hi anaven a demanar-li consells i orientació. No sempre el qui rebia aquests consells estava disposat a escoltar-los i assimilar-los. Potser percaçaven d'ella el diti-rambe o l'adulació. Qualcú hi havia que li replicava

i li demanava demostracions d'allò que ben sovint no es pot demostrar. Això darrer omplia de fel i d'amargor la bona **Maria Antònia Salvà**, i se n'esplaiava amb el seu amic **Miquel Ferrà**. De totes maneres, no và ser mai d'aquests **En Llorenç Moyà**, que va rebre sempre i va agrair les orientacions que li donaven els mestres a qui acudia, i les assimilava i les posava en pràctica. A través d'aquest epistolari podem observar com un principiant que hi acudí —primer escrivint en castellà—, aviat mudà de llengua, i, escrivint després en català, també aviat aconseguí una correcció d'estil que pogué merèixer més endavant les millors alabances d'ella.

CINC CARTES DE GUILLEM COLOM

Són, totes elles, un poc ocasionals, escrites en circumstàncies d'aïllament mutu no gaire freqüent. El mestre i el deixeble es veien ben sovint i es tractaven.

Així com **Maria Antònia Salvà** no parla mai de les tasques que duu entre mans, en les de **Colom** crida l'atenció comprovar com el seu Mestre s'hi esplaia i parla també, en una d'elles, del seu poema *El Comte Mal*, donant-ne fites i detalls. Igualment té el seu valor i el seu interès el fet que puguem saber a través d'aquesta mateixa carta —del 9 d'agost del 1947—, com li prometia d'escriure el pròleg que **Moyà** li havia demanat per encapçalat el seu llibre *La bona terra*, que tanmateix no sortí fins a les darreries del 1949.

QUATRE CARTES DEL P. RAFEL GINARD

L'eminent folklorista i escriptor **P. Rafel Ginard** era un home que no tenia embuts per dir la veritat, i escrivia sense amagar mai el seu pensament, sense cap reserva mental, tot allò que trobava a dir. Però ho deia també amb una delicadesa i amb una cortesia de bon pagès, ell que la sabia llarga i n'havia après molt en l'art de tractar tota casta de temperaments humans. Així, li feia —ho veurà el lector— prou observacions sobre el barroquisme de l'idioma i l'estil que **Moyà** usava, i que, en aquelles circumstàncies polítiques del país —que presagiaven un esfondrament total de la cultura autòctona—, al **P. Ginard** li semblava totalment negatiu. D'altra banda, però, li ponderava tots els mèrits artístics

que hi descobria. Un esment especial mereix la seva darrera carta comentant la seva obra *El fogó dels jueus*, que tant de rebombori va armar en el seu moment.

UNA CARTA DE MANUEL SANCHIS GUARNER

Correspon a uns anys en què la seva influència s'imposava cada dia més. Les tertúlies setmanals que havien començat en el Riskal —vora el teatre Líric—, i seguiren després a Can Tomeu —ran del Born—, ara tenien lloc al cafè *La Venta del Toboso*, en un carreró de la ciutat vella entre el Born i el barri del puig de Sant Pere. Jo hi vaig concórrer manta vegada i allí es planejava amb il·lusió i força interès la revista que en principi s'havia de dir "*Randa*" i que després acabà per dir-se "*Raixa*"; revista que la censura civil estroncà tot seguit de sortir-ne el primer

número; bé que, burlant aquesta mateixa censura, n'arribassin a sortir fins a sis com una miscel·lània de literatura catalana. Per aquesta carta podem observar el paper que Sanchis Guarnier assignava a Llorenç Moyà.

MOT FINAL

Crec que la publicació d'epistolaris com el present són, en general, sempre ben oportuns, i han de ser ben rebuts. Ens donen llum i aclariment sobre els començos d'un jove escriptor que amb el temps ha donat la mesura del seu saber fer —literari i artístic—, i també d'una època no gens remota, però sí plena de fosques, d'ambigüitats i de punts per aclarir. Hem d'agrair a la revista "*Affar*" que vulgui encabir-lo en les seves pàgines.

CARTES DE MARIA ANTÒNIA SALVÀ

1

Lluchmajor 16 junio - 1941

Amigo Moyà: Solo dos palabras para decirle que acabo de recibir su carta. Muchas gracias.

Le escribiré largo antes de remitirle el poema cuya lectura tengo ya muy adelantada. Hasta luego, pues, con un atento saludo de su buena amiga

M.A. Salvà.

2

Lluchmajor 20 junio - 1941

Amigo Moyà: Desde esta mañana mi sobrino Honorato Sureda tiene para Ud. mi encargo que podrá Ud. recoger cuando guste en su casa de Palma, calle de Veri.

Si está Isabel en esa saludela en mi nombre. Que la vi clara en su carta, como a través de un cristal de Venecia, y que no la olvido. Probablemente el próximo domingo emp. zaremos nuestra temporada de campo, dígaselo, aunque los domingos y días festivos estaremos. juramente en Lluchmajor.

Mantengase bueno, escriba mucho y mande a su atta.

María-Antonia Salvà

3

Sr. Llorenç Moyà Gilabert – Binisalem

Benvolgut amic: Aquí li retorn, després de llegir-la amb interès, la seva obra "Talia" la qual (amb tot i aquelles incorreccions de forma tan propies d'un qui comença a versificar) m'ha semblat plena d'enginy, de fantasia i de il·lusió juvenil, coses totes que unides a l'alta i pulcritud moral de l'obreta, l'han feta per mi particularment simpàtica.

Ara, usant i abusant de les facultats que em dona, inimiga com som de tota baixa adulació; que a res no condueix, ha de permetre que li senyali alguns d'els grops que he trobats sobre-tot a la primera mitat d'el llibre de Vosté, perquè es cosa remarcable que els quatre cants darrers d'el poema (a partir d'el V, aquest inclòs), apareixen ja mes correctes, com qui va dominant les dificultats. En la versificació, es cosa importantíssima la cadencia, sensa la qual es pot dir que no hi ha vers. Li he senyalat amb llàpiz en el marge alguns versos que he trobats mancats d'ella i fins en alguns li he suggerit (també amb llàpiz perquè li sigui facil d'esborrar) la manera com pot ser jo diria la cosa donant-li d'aquest modo una pauta que devegades pot reduir-se a una simple transposició de paraules per assegurar la deguda accentuació musical d'el vers.

Cal també tenir molt de compte amb els prosaïsmes que li escapen de vegades en la dicció, i de passada

li diré que algunes paraules com "guasón", "mequetrefe" o coses d'aquest aire, s'avenen poc, al meu judici, amb l'estil d'un poema heroic; i que prosaïsmes em resulten senzillament altres mots percaçats d'aquí i d'allà, com per exemple: indispensable, aspavientos, facha, ni por asomo.

– Peñales, brancas, copifñas –Paraules que jo també treuria del text, per semblar-me de regust massa mallorquí.

– "Taula" –no sé que sigui paraula castellana. Si es que es vulgui conservar aquest nom al monument primitiu, el subratllaria: taula, deixant al seu lloc la nota final que fa referència al mateix.

– Les inicials S.P.Q.R. al meu entendre, no poden rimar amb "terror" per la senzilla raó d'esser la tercera lletra Q i no O. "Senatus Populusque Romanus" inicials que mancades de vocal, no formen paraula.

En vol més de doctories? De tot quan resta dit, li prec que s'apliqui no més allò que li vengui bé, que jo no pretenc parlar ex càtedra. L'afició, la intuïció, supleixen en molts de casos, pero mes en el nostre, per l'estudi teòric, generalment fatigós. Així es que qui vulgui esser poeta, no li cal més que llegir, que llegir bons autors, segons la pròpia inclinació, i si hi ha dots naturals, tot vé per si mateix. Segons la pròpia inclinació he dit, perque no seré jo qui li aconselli escriure en mallorquí o en castellà, ni poesia lírica, o èpica o dramàtica. Mentres quedin salvats el dogma i la moral catòlics (que això es la primera cosa que ha de procurar tot aquell qui escriu), deixis portar per l'atractiu que senti, i veurà per experiència que el goig de la dificultat vençuda és, en literatura, un gaudi superior al que ens pervé d'els aplaudiments del públic si es que arriben a obtenir-los.

El sonet de l'alzina ple, com el poema, de bona voluntat i de il·lusió, es ressent també de la manca d'experiència i exercici en el conreu de les lletres. Tot això li desapareixerà, educant-se a si mateix el gust, a força de llegir bons autors.

No es preocupi pels llibres d'En Joan Alcover que li vaig deixar. La manera mes segura i còmoda de retornar-los, quan ja no els necessiti, es fer amb ells un paquet dirigit a mi, i deixar-lo qualsevol dia vagi V. a Ciutat a casa d'el meu germà Antoni. General Goded (antes Palacio) -91 pral. o sino a la Secretaria d'el Crèdit Balear, d'on es secretari el dit germà meu, Antoni Salvà, que cuidara de que m'arribi l'encàrrec. De V. sempre bona amiga

Maria-Antònia Salvà

Lluchmajor -19 juny -1941

4

L'Allapassa 12 de juliol -1941

Sr. Llorenç Moyà Gilabert -Binissalem

Benvolgut amic: A Lluchmajor, estant ja a punt de partir per aquests paratges, em fou entregada la seva amable lletra d'el 6 i alguns dies després essent ja aquí, m'arribà el seu imprès La tribu de la encina de que ja parlarem. Mil gracies per tot.

Una cosa em cal fer-li avinent abans que res, amb tota sinceritat i és que no em digui ni em tengui per "mestra" amb això de poesia. Jo no podria amb un tractat de preceptiva literaria. Sap que deia el nostre immortal Marian Aguiló, a una de les seves poesies mes remarcables? Doncs deia:

*Deixeble d'els glosadors
mallorquins que sens receptes
canten sa fe i ses amors,
confés que no sé els preceptes
que inclou l'art d'els trovadors*

*Per 'xo llig sempre en el llibre
d'el cor que no sap mentir;
i escolt que em diu cada fibra
quant de dol o d'amor vibra
per poder ho traduir.*

*Desconec la gentil forma
que estrafà l'or cisellat;
mon cant al poble es conforma
i com ell cerca per norma
l'esperit de veritat.*

I, amb tot, l'Aguiló és, ja ho veu, Patriarca indiscutible de les nostres lletres... Vull dir, que lo interessant en materia de poesia, és dur-la a dins, i la resta ja ve amb l'exercici. Fins i tot aquelles advertencies que li vaig fer respecte de la cadencia del vers, li haurien entrat p'els ulls avivant-li el sentit acustic amb el mateix llegir. Ara, que això d'aconsellar-li obres per la seva formació, m'es cosa difícil. Jo, per mi mateixa no he tenguda mai cap pauta, ni tan sols idea de formar-me per esser poeta. Llegia allò que podia desde el meu recó sense mes limitacions que les que pervenen de la moral i el dogma, i em deixava conduir per l'instint... ¿Com vol que m'erigeixi ara en Doctora i guia de ningú? Cada persona es un mon, i cal que cadascú s'esculleixi el camí per si mateix tenint en compte les propies apteses i les propies simpaties sense preocupar-se massa de cercar-les, que ja se les trobarà dins l'ànima, naturalment.

Per la mateixa raó ja pot comprendre que no he d'esser jo qui li resolgui el problema de si ha d'escriure en mallorquí o en castellà, segueixi el propi impuls, que tant amb una com en l'altra llengua trobarà obres cabdals per il·lustrar-se a les biblioteques públiques tant d'autors clàssics com d'autors moderns.

El punt de la publicació del poema convendria per mes seguretat que el consultas amb qualcú qui tengui estudis del ram, i per conseqüencia mes autoritat que no tenc jo. Entre aquests li citaria: En Pons i Marqués, En Guillem Colom, En Tous i Maroto, En Miquel Ferrà. Tots aquests son autoritats competents, amics meus, i que no han de dir-li una cosa per l'altra. Pot adreçar-se confiat al qui millor li sembli. Un sol parer li adelantaria, com a cosa meva: en cas de publicació de la seva "Tal·lia", em sembla que suprimiria l'aditament aquell en que parla d'els literats mallorquins, deixant l'obra acabada allà on fineix l'argument de la mateixa. Amb tot, si qual-se-vol d'els amics apuntats opinàs en contrari, ja desde ara em don per convençuda.

Això d'estrenar-se com autor amb un poema o amb una altra cosa, res absolutament té que veure, en concepte meu. Ara, per la seva tranquil·litat, si que li convé poder comptar amb l'aprovació (ni que sia tàcita) de persona competent abans de donar l'obra a l'estampa.

* * *

Agraïdíssima i sorpresa alhora per l'exemplar (que em dedica tan bellament) de la seva novel·la publicada La tribu de la encina. Les ocupacions continues d'aquests dies no m'han permes acabar encara la seva lectura de la qual em trob a una tercera part, i confés que em té aclaparada el seu argument que jo mai no sabria jutjar, essent com és aquest un terreny absolutament desconegut per mi, a mes de tractar-se d'un treball en prosa, que per això nomes cau fora de les meves atribucions. Entre avui i demà, esper portar a terme la lectura d'aquesta obra que suposa tant d'estudi com de fantasia i el fil de la qual segueisc amb interès. Enhorabona, i en reconeixement de la seva gentilesa esper que podré enviar-li un dia d'aquests, aquell minúscul Retorn que ja coneix, i que és la sola de les meves obretes no exhaurides.

Al entre tant, disposi i mani a la seva amiga

Maria-Antònia Salvà

Lluchmajor 9 d'agost - 1941

Amic Moyà: Tenc ja en mon poder els llibres que deixà al meu germà Antoni. Moltes gràcies.

No cal que es desanimi pel que li hagi dit En Ferrà, que sol esser excessivament remirat, però recte i sinceríssim, i pot estar segur de que li ha parlat amb el cor a la ma, sense cap partit pres. De totes maneres, incomparablement millor que un possible fracàs en públic, és el previ consell de qui ens impedeix aquell fracàs. Vosté guardi el poema, retòqui'l, corretjint-lo en allò que li sembli i pot-ser algun dia pugui utilitzar-lo. Miri: jo sé d'un poeta qui anà a consultar els seus versos primerencs a un altre, ja consagrat per la fama, i aquest li llevà totes les il·lusions. El consultant, però, no es deixà d'escriure, i arribà un dia en que despres de repetides victories literaries, li fou conferit el títol de "Mestre en Gai Saber". Algun dia si el veig a V. ja li diré els noms d'aquests dos poetes, que ara ja son morts.

Ara, si vol sebre el meu imparcial judici respecte d'el seu poema li diré que a mes de ressentir-se en quant a la forma, d'els defectes que li vaig indicar, hi ha que l'argument es massa consemblant a "La deixa del geni grec" i per esser publicat, a Mallorca, havia de semblar a molts casi-bé un plagi. I tant de treball com li haurà costat! Cregui que el compatesc, pero no cal que es descoratgi.

Ja pot escriure tranquil en mallorquí, si a ma li vé, que l'ortografia de la seva carta no es tan defectuosa com V. vol suposar. Baix del punt ortogràfic son poques les paraules a corretgir. Una d'elles es perca que V. escriu, i ha d'esser "perque" -atraviment i ha d'esser "atrevement". Ah! domés es una vulgar corruptela de "només" que es com s'ha de dir; per tant, procuri defugir aquell mot, tant en la conversa, com en els escrits.

I... sursum! "A Dios rogando y con el mazo dando" I si la meva pobre ajuda pogués esser-li d'alguna utilitat, disposi. Sembre bona amiga

Maria-Antònia Salvà

Lluchmajor 19 de setembre -1941

Benvolgut amic Moyà: Ja pot veure si s'arma de indulgencia per la meva tardança a contestar a la seva carta i a la rebuda d'el paquet de versos. Sentia viu desig de fer-ho, pero he estada ocupadíssima aquesta temporada darrera i això m'ha impedit el dedicar-li a V. el temps que calia.

Per endavant li he de dir que no vull que em miri amb aquest aire de confusió que respira tota la seva carta, com si jo fos un Personatge al qual s'haguessin d'acostar "barret en ma peu enrrera" com solen dir. I aném a-n els versos:

Com la col·lecció es tan nutrida, m'ha mancat el temps per analitzar-los minuciosament a tots. Li diré en general la impressió que n'he tret: la seva mateixa abundancia, fa mal, molt de mal, a la seva producció. Es com una vinya binissalamera que caldria podar impietosament per obligar-la a fruitar amb mes exquisidesa. Vosté sap sentir, però ben rares vegades arriba a expressar-se amb discreció i elegancia (perdoni la cruesa amb que l'hei dic). Jo, dins la seva obra hi he trobat el seu Binissalem autèntic, inconfusible. Hi he trobat, a mes, idees deliciosas, veritables gemmes de poesia, allò, per exemple de l'estelada aigua pura feta gel, i allò altre: jo som com una rosella - esfullada, que es tot cor... i encara, allò de sentir-se a dins un flabiolet de canya i altres coses d'aquest aire que son al meu entendre gotes de poesia vivida, perdudes, -ai!- dins una

mar revolta. La poesia "El lleó de la font" (el meu bon amic de corant-cinc o sis anys enrera) tal volta pel record que en mi desperta m'ha sorpresa particularment, amb aquells dos versos gentilíssims: passà el temps com l'oronella - mes que correguent volant... (les filosofies d'aquella bestioleta petrificada son delicioses).

Companya d'aquesta poesia del lleó es la de la morera, tan dolça pel sentiment que hi domina: aquella evocació de l'infantesa quant la vida sols és de mel i pa (bell concepte!) i allò que segueix: oferí past, un jorn, als verms de seda - i al saló merinyacs de minué ho trob molt suggestiu, i em plau també el record d'el poema de Mistral. La composició generalment es fluixa pero jo no em sé estar de trobar-hi bellesa, com a tantes d'altres, "La mare de Deu d'Agost" per exemple; el sentiment hi és, pero sense l'expressió que caldria. I això arreu arreu, en tot el llibre. La versificació es mes correcte que en el poema castellà. L'ortografia deixa bastant que desitjar, pero si es fixa un poc en els escrits corrents, l'arribarà a dominar.

Guardaré, agraida aquesta primera garba d'el seu tròs pairal que conté innegablement emocions autèntiques en el fons. Per cert que m'he quedat gratament sorpresa trobant en el llibre quant mes descuidada n'estava, dues composicions plenes de cortesia en vers de mi: "La súplica de la rosa" i "Gentil present". Delicadesa excessiva, que li agrasc amb tot el cor.

Vegi ara el significat de les paraules que em demana:

Esquer - es lo que diríem en castella cebo, el menjar que posen els pescadors al àm per atreure el peix.
semença - igual que sembra de grans o de llevors (simiente) i s'usa mes en poesia que no en llenguatge corrent.

bruel - en castellà mugido d'el bou, de la vaca, etc.

coster - ve de costa (en castellà ladera).

Hi ha una paraula que vosté l'aplica malament: faisó. Faisó vol dir manera, igual que en francès façon. I basta ja. Perdoni'm tanta impertinència, tanta pedanteria, i mani a la seva atenta amigu en Jesús

Maria-Antònia Salvà

7

Lluchmajor 25 - 10 - 42

Mi buen amigo Moyà: Agradecidísima a su buen servicio. Dios se lo pague.

Si no hay novedad, me parece que la próxima semana (primera de noviembre) estaremos en Palma en donde tendré mucho gusto en complacer a Ud. en aquello de la signatura del libro, su atenta y reconocida

Maria-Antonia Salvà

8

Lluchmajor 7 octubre - 1942

Sr. En Llorenç Moyà Gilabert - Binissalem

Benvolgut amic: Després de tant de temps de no saber noves de V. la seva lletra de dia 3 dels corrents em fou particularment volguda, demostrant-me, com ho fa, que no tan sols no te en oblit la seva producció literària, sinó que la va millorant, cosa que es fa ben evident en el seu estil epistolar. El que jo no faré mai es destruir aquella primera "volada d'ocell" a on, si be es veritat que no manquen incorreccions, (el primer tir

es de la terra) hi ha també moltes coses qui revelen com V. sap sentir la bellesa. Això o quelcom per l'estil crec que ja l'hi vaig dir de tot-d'una, però em referm amb el meu criteri.

El que em va desplaure molt, fins a causar-me vivíssima contrarietat, fou que per un exemplar de les meves "Espigues..." obtingut segurament d'ocasió, perquè fa molts d'anys que l'obreta esta exhaurida, li fessin pagar aquell preu exorbitant, ¡15 pessetes! (el quàdrupl, podria dir-se, del seu preu d'abans, que eren 4). No m'en sabia aconsellar. I d'aquí em vingue el desig de demanar-li un favor que esper que em farà, si pot, qual.se.vol dia que vagi a Ciutat, (no ve a un mes ni a dos, quan li vengui bé). Es el cas que a una llibreria del cantó del Call, hi vaig deixar fa temps en comissió alguns exemplars d'"El retorn", advertint ben repicat, que el seu preu ara i sempre era de 5 pessetes l'exemplar. Ara no faltaria sinó que el m'haguessin pujat!

V. podria anar-hi (perdoni la confiança) i demanar qual.se.vol llibre meu "Els promesos" per ex., o "Mireia". Li diràn que no, perquè no n'hi ha. Si li treuen "El Retorn" demani que val, però no el compri, digui que ja el té. Si li demanassin per ell mes de 5 pessetes, tingui la bondat d'avisar-me i jo retiraré els exemplars que tinguin. Desitjava molt fer aquesta prova i no sabia a qui confiar l'afer per no infondre sospites de que es tractava d'un enviat meu. De V. no crec que s'en sospitin i menys amb el temps que ha passat d'encà de l'entrega dels llibres.

Perdoni una volta mes la molestia i compti sempre amb el bon afecte de la seva vella amiga

Maria-Antònia Salvà

9

Ciutat - maig - 1943

Benvolgut amic Moyà: He llegit el seu llibre i repetesc l'enhorabona que ja li vaig donar de paraula. Pot venir a cercar-lo quan vulgui, que per ara no ens mourem de Ciutat. Si pel cas no em trobava a casa digui el seu nom a la cambrarera - a qui jo ja tindrè advertida, i el llibre li serà entregat.

Després que l'haguí llegit, vaig voler donar-lo a conèixer a l'amic Ferrà, i he tengut el gust d'escoltar d'ell, -tan mal de contentar com és- un favorable judici d'aquesta obra de V. Troba que versifica molt bé, que els seus versos "canten" (sic). Opina, però, que V. s'ocupa massa de Binisalem en perjudici de l'originalitat, perquè el tema (diu ell) de les ruralies mallorquines ja ha estat agotat en el dia d'avui per altres escriptors. Ell dona la preferència a-n aquestes poesies els títols de les quals em donà al tornar-me el llibre, i que a mi també m'agraden molt, encara que no són les úniques. De vegades una simple nota agafada al vol, com aquell qui diu, dins la poesia de V. em corren, i el me fa veure com a poeta autentic. Entre tantes com en podria citar, record ara aquella de l'abella qui sembla "un grum de pol.len groc", la neu curullant les fulles de les ortigues, i tantes d'altres,... observacions directes de la naturalesa qui per molts passaran des.apercebudes. A mi, deixant de banda "El graner brut" i "Els congrenys cremats" de que ja parlarem, m'han agradat particularment "El pou dels avis", "L'esglesia" (amb aquell admirable esbart d'esdrújols acudint docils al conjur del poeta, i la historia de les dames que deixaven el brodar per a pulir la pedra), "Set" (pensament gentil!), "Dissabte de gloria", aquells versos d'elegia: "Les vidues duen sol - el camp rebllit de cards demana braços - no cernen els sedassos - i els infants ploren sota el buit []". (Tenen quelcom de Jeremíac).

Es trobarà, com tots ens hem trobat, en que unes coses plauran mes a uns i altràs a altres, però no es desanimi mai, que es ben remarcable el camí que ha fet en poc temps i amb això tothom hi convé.

Sempre bona amiga

Maria-Antonia Salvà

Avui - 24 - V - 43

Benvolgut amic Moyà: Agraïdíssima al seu bon record i a l'exquisida poesia original amb que decora l'escollit plec de "Bones Festes" ornat d'aquelles Xilografies de Nadal —tan mallorquines!—. Tot plegat: una nova manifestació de gust refinat. No sap l'alegria que sent de poder constatar el gran progrés de V. en la poesia i en l'escriptura nostrades desde que el vaig conèixer fins a l'hora present. Vostè a mes d'escriure en poeta, hi sap viure també, segons m'han contat els qui pogueren veure'l per la simpàtica festa folklorica de l'estiu passat. (Com m'hauria agradat assistir-hi, però a casa estavem passant una mala temporada. L'enhora-bona que no li vaig poder donar a les hores l'hi envii avui, ben cordial. L'estat precari del meu germa, d'ençà que es rompe una cama fa ja 8 mesos, i altres preocupacions m'impedeixen actualment donar ales a la musa antiga, pero res d'això no es obstacle per desitjar-li una bona vuitada nadalenca i un Any nou curull de gracies celestials i de belles inspiracions poetiques. —afma sempre

Maria-Antònia Salvà

Lluchmajor - 27 desembre - 1943

Benvolgut amic Moyà: Molt agraida a la seva salutació de Pasqua, quant i mes venint en forma d'una bella rima. Per mi, qui vaig assistir a les primeres eclòsions del seu verger poètic, es una gran satisfacció el veure que no tan sols segueix en les seves aficions literàries sinó que de cada dia es va perfeccionant en l'art. Ja m'arribaren notícies de l'agradosa lectura que donà el mes passat, a casa dels nostres bons amics Massot. Encara que jo no pugui assistir hi a tan memorables sentades, hi prenc interès, alegrant me de que les simpàtiques reunions no desmain.

He estat ocupadíssima i per això no li he escrit abans. Pero la Pasqua Florida té una esplèndida vuitada, i no vull que passi sense que li pervinga —i ben cordial— un mot d'Al.leluia de la seva amiga en Crist

Maria-Antònia Salvà

Llucmajor - 6 d'Abril de 1945

Benvolgut amic Moyà: Moltes gracies per la seva lletra que em dona ocasió de dir-li el que fa temps desitjava dir-li, i es que el felicito de tot cor per la gentilesa i perfecció dels seus darrers poemes. Aquella "Quaresma" que va incloure al fulletó dedicat al P. Batllori, i ara el seu tribut a la festa poètica de Sineu, són al meu judici, una delícia; i a la mateixa mida m'omple el cor de satisfacció el saber-lo tan animat a treballar en profit de les lletres patries.

Gran il.lusió m'hauria fet assistir amb tots vostès a l'acte literari de Sineu al qual vaig esser atenta i amablement invitada; mes en el dia, els anys i la sordera (agreujadíssima d'un temps ençà) em tenen necessàriament reclosa al meu recó, sens que això em doni poesia, perque es cosa tota natural; però a pesar de tot, en casos com el que va dit, —i en molts d'altres consemblants— sent encara dins mi forts batecs de joventut i em plau unir-me en esperit als que poden gaudir sense traves de tan simpatics aplècs. Vaig tenir per senyala-

díssima mercè que malgrat la meua ausència es donès lectura a Sineu al meu treball humil i particularment que fos l'amic Forteza qui s'encarregas de llegir-lo.

L'edició de les meves obres (a que V. aludeix en la seva carta) tal com jo l'hauria somniada, en resulta ara per mil circumstancies, completament impossible, sensa que això m'alteri poc ni gens pel que fa a mi mateixa. Lo que si em fa il·lusió es veure la nova floreixença de poetes de la terra, que no han de deixar interromput, per ara, el fil de la Balanguera. I em plau de bon.de.veres que vostè sia un d'aquests.

Sempre ben amiga

Maria-Antònia Salvà

Lluchmajor 8 agost - 1945

13

L'Allapassa 11 de Juliol-1946

Benvolgut Moyà: Ja no em recorda que li vaig dir a la carta de que en parlava respecte de la seva obra poètica, pero com jo en aquests casos procur esser sincera defugint l'adulació servil, em tindrè per molt honorada de que, en el pròleg o on-se-vulla que sigui, en parlar del seu llibre, es faci constar la meua opinió: Crítica literaria no ho som; m'agrada, sí, encoratjar el jovent quan hi descobresc, com en vostè, disposicions òptimes per la poesia, i encara he de fer constar que V. desde les primeres temptatives que em va fer veure, ha avançat considerablement pels bons camins. Endavant, i rebi ja desde ara l'enhorabona pel seu llibre futur.

Trob que ha fet molt bé enviant als Jocs Florals de Manacor, així com li aplaudesc que es mantingués allunyat d'els que es celebraren darrerament a Ciutat. Son, al meu pobre judici, dos casos molt diferents, i per part meua, a-n aquests de Manacor, no els sabria retirar la meua simpatia. Això sí, crec que seràn molt i molt concorreguts, i per això, a alguns concursants qui m'en han parlat els he aconsellat que no contassin massa en l'èxit. Estigui segur, però, de que tindrè una viva satisfacció si vostè, com mig-esper, es surt premiat.

Com ens trobam ara en el camp a on no tenim sempre avinantesa d'expedir ni de rebre correspondencies, pot ser passin alguns dies sens que li arribi aquesta carta. Si acàs dispensi que no s'haurà perdut per mi.

Sempre de V. bona amiga en Crist

Maria-Antònia

14

Maria-Antònia Salvà,

amb la present salutació, pobre i petita com un borralló de neu, prega a l'Infant divi que us alegri el cor amb infinites benhaurances i molts anys de vida, per gloria d'Ell i de la Patria.

Lluchmajor – Nadal de 1947

Apendix

Amic Moyà: escrita ja aquesta, rebo la felicitació de V. amb el bellíssim rim nadalenc. No puc menys de felicitar-lo novament, com fa temps desitjava fer, per haver-li crescut d'algun temps ençà, tan considerablement les ales

Maria-Antònia

15

Lluchmajor 27 de Febrer-1949

Sr. Llorenç Moyà i Gilabert-Ciutat

Benvolgut amic Moyà: Ja pot veure si em perdona l'haver tardat tant a escriure-li –i això que molt desitjava fer-ho– per parlar-li del viu agraiment sentit per mi amb motiu d'haver-me vostè dedicat el seu bell poema “La joglaressa” que amb la visita llampèc que em feren a Lluchmajor ni sols haguérem temps de llegir-lo.

Quan poguí fer-ho, en vaig restar encantada i sorpresa. Ja de moment em feu molt bona impressió la pintura que ens fa del vell joglar, la psicologia d'ell i la de la seva filla; ell amb la calma, i el goig de sense res, tenir-ho tot i ella la dels cabells perfumats de bressa i menta, sorpresa per l'enigma de l'amor amb son cant harmonia, semblant “un nuvol fonedís surant dins l'aire o un floc d'escuma en l'aire d'un estany”... I llavors la Catedral magestàtica amb ses agulles sedejants de blau, i ses voltes perfumades d'encens, mentres de l'alt finestral plouen rubins topacis i maragdes desenfilant-se dels cabells del sol,... i per ultim... qui s'ho havia de pensar? L'artista-escultor deslliurat d'una terrible impotència mental per la influència d'un senzill dialèg –alt i pur– ¿Qui no ho ha experimentat algun cop dins la vida?... De moment, això pot semblar una cosa estranya; després no tant.

Gràcies per haver honorat el meu nom amb la dedicatoria de tan bell poema. Cal que segueixi escrivint. Les darreres composicions que de tard en tard em van arribant de V. son sempre ben plaentes, i

*“n'es pas per res que Dieu nous fai poneto
ounto a qui dron en faço don dangé”*

així deia Jasmin, el poeta de Gascunya, ja no recordo a on, ni se si ho escric com cal. Sigui com sigui, passi, en gràcia als meus 80 anys.

Saludi per mi ben afectuosament la seva mare. ¿Qui s'havia de pensar que la simpàtica i eixeridíssima nena que vaig conèixer anys enrera a Binisalem, esdevindria amb el temps mare de nombrosa família, i sobretot d'un il·lustre poeta mallorquí que també em seria amic? Cregui que el “girar l'ullada cap enrera” en el cas present em fa l'efecte d'una il·lusió. Qui diria les sorpreses que ens guarda l'avenir?..

Regraciant-lo una volta més per la seva gentilesa, resta de V. bona amiga i admiradora

Mari-Antònia Salvà

Lluchmajor – Jaume I. 11

Lluchmajor 29 d'Abril-1949

Sr. Llorenç Moyà Gilabert – Ciutat de Mallorca

Benvolgut amic Moyà:

Repetesc les gracies mes sentides i l'enhorabona mes cordial pel seu poema "La joglaressa" rebut recentment en lletra d'estampa, i amb la dedicataria del qual em sent tan honorada com confusa d'agraïment.

No pot imaginar la meua joia en pensar que jo, qui vaig assistir, com aquell qui diu, a l'eclosió poètica de vostè, he pogut veure com ha anat progressant en l'art, fidelíssim sempre a la seva innegable vocació que vaig saludar ja al començ dels seus primers assaigs.

"N'es pas per res que Dieu nous fai poneto.

Ounto a qui dron en faço son dangé!"

fa molts i molts d'anys que vaig llegir dos versos de les Obres de Jasmin el poeta gascó, que no s'han esborrat mai més de la meua memòria i ara no sé perquè m'han vengut a punta de ploma.

A cada nova poesia que veig publicada de V., se'm fa manifest el seu encert. Ara darrerament li ha tocat el torn a la de Juníperus que he llegit a Correo de Mallorca i totes elles em recorden els bons i particulars auguris que de V. havia format el plorat amic Ferrà i algun altre de no menys autoritat. Aquella que va escriure de Montserrat, es una veritable delícia, pel meu gust.

Ahí vespre, precisament vaig rebre carta d'En Joan Pons en que parlava d'un Certamen Marià que ha de tenir lloc a Ciutat el diumenge dia 8 de Maig, a migdia. Jo no sabia o no recordava que s'hagués de celebrar el tal Certamen. ¿No el veurem entre els premiats, a V. que tant sap sentir el tema assumpcionista? Em plauria de veres.

Saludant afectuosament la seva mare, resta sempre de vostè bona amiga i admiradora,

Maria-Antònia Salvà

17

Lluchmajor 13 de Maig-1949

Benvolgut amic Moyà: la més plena enhorabona pel premi obtingut al Certamen Marià amb els seus Goigs bellíssims.

Ja veu que no vaig tirar mala pedra amb els meus auguris. I no en sabia paraula.

Endavant i per molts d'anys!

Afma. sempre

Maria-Antònia Salvà

18

Amic Moyà:

El seu Homenatge a la memoria del nostre Jaume III rebut aquesta mateixa nit (26 Oct. 1949) m'es estat una dolça compensació a les amargors que es troben dins la copa d'hidornel... de tos els segles. Els versos 4 i 5 de la targeta que va inclosa fan referencia: la primera, a que els nostres poetes han cantat l'homenatge en mallorquí, i la segona, a la publicació del "Diccionari de la llengua" novament empresa –Enhorabona pel seu bell sonet.

L'acte de l'erecció de la Creu de la Batalla, a Lluchmajor, va estar molt bé. Afma. sempre

Maria-Antònia Salvà

Al poeta Llorenç Moyà i Gilabert per la publicació del seu primer llibre "La bona terra"

*Salut amic! mon esperit s'envola
al viu batec d'un sentiment capdal:
avià nostra Mallorca s'enriola,
car tu, poeta de sa bella escola,
per mes honrar la taula de Nadal,
ens portes en magnífica fiola
el vi – tan pur! – de ton celler pairal.*

Maria-Antònia Salvà

Lluchmajor - gener de 1950

Santes i alegres festes!

*Que a l'escalfor – tan dolça – de Nadal
es fongui el glaç dins les humanes venes
i l'Any Cinquanta-un ens porti estrenes
de Pau i Caritat universal.*

Maria-Antònia Salvà

Lluchmajor – Diada de Nostra Dona de l'Esperança – Desembre 1950

–A Llorenç Moyà Gilabert–

*Maria-Antònia Salvà,
en les actuals festes de Nadal i Cap d'any, de tot cor vos desitja:*

*Alegria i Pau del cel
amb doll de Gràcia divina:
tres roses per cada espina,
i un nadal de bona rel,
amb gust de matons i mel.*

Molts anys!

Maria-Antònia

Lluchmajor -desembre- 1951

Per Llorenç Moyà i Gilabert, bon amic

Abril 1952

Amic Moyà:

Molt be, molt be, molt be!!! La vostra "Primavera" (l'acab de rebre) m'ha eixeribida i això que estic passant una temporada ben poc adient a les muses.

Bones festes cordialíssimes, amb devessalls de flors, branques d'olivera i llorers poetics.
Sempre bona amiga i fervent admiradora

Maria-Antònia Salvà

Lluchmajor 29 Desembre-1952

Sr. Ll. Moyà Gilabert

Benvolgut i admirat amic: Agraïdíssima a les seves atencions darreres que m'han trobada dins un maremagnum de sentiments encontrats. En primer lloc, el compliment dels meus 83 anys, en que tanta part han presa els meus bons amics, tanta, que mai podre agrairlo prou, i aquí s'hi destaca particularment el bell "Triptic" que em dedica de Santa Catalina d'Alexandria, Sant Sebastià, i Santa Isabel de Portugal com un avant gout d'aqueix Flos Sanctorum que ens promet, al qual, a jutjar per la mostra, augur ja desde ara l'exit merescut. Als pocs dies de la data esmentada, es a dir, de la de l'aniversari de la meva naixença, moria, a Ciutat, el meu caríssim germa Toni, el sol germà que em restava en aquest mon i que em fou sempre particularment volgut. No cal dir com aquest traspàs i l'enyorança que per mi suposa han influida la meva vellesa. Que el Bon Deu hagi acollit en la seva Gloria l'animeta del difunt, i m'hi reunèixi quan l'hora arribi.

Mercès també pel seu bellíssim Christmas d'enguany, i permeti'm que del meu recó estant li desitgi a mon torn unes santes i alegres Festes de Nadal, i un Any Nou curull de prosperitats i d'altres inspiracions poetiques que li puguem aplaudir cordialment tots els amics qui l'admiram i l'estimam.

A la seva Mare (a qui coneguí nina) si es que encara se recorda de mi, vulgui-li trasmetre de part meva, una salutació ben efusiva.

Per Vostè una cordial encaixada de la seva bona amiga

Maria-Antònia Salvà

A Llorenç Moyà Gilabert, autor de "Ocells i Peixos"

Benvolgut i admirat amic Moyà: Gracies! Ja ho sabia que V. era Poeta, i gran Poeta! però pel meu gust, el darrer cop d'ala supera els anteriors. Confés que el sol títol d'el llibre, "Ocells i Peixos" no m'havia fet sospitar el tresor de poesia que entranya; poesia personalíssima i senzilla, mai emfàtica ni servil als motlles antics ni a les noves tendències. Tots els temes tractats per V. dins el present recull, tots, tenen un particular encís que ens guanya el cor amb la graciosa novetat del dialleg, arreu emprat.

No gosava parlar-li en concret de tal o qual composició per por de deixar-ne d'altres, injustament, però

no em se estar de dir-li l'agradosa sorpresa que em causaren, ja al començ, les dues primeres del llibre, i també les cançons del sol ixent, i del canyar, i "el poriol" (¡!) aquest molt, molt! I no parlem de "Binissalem" per mi el "non plus ultra".

Segueixi l'impuls intern, sense preocupar-se massa d'escoles, antigues o modernes. Fidelitat a Déu, això sí, i veurà com tot li anirà bé.

Cordialment el saluda la seva bona amiga

Maria-Antònia Salvà

Avui 17 de Juny de 1953 (dimecres)

25

*Santes i alegres festes.
(Salutació als amics i pregaria del temps)*

*Que l'escalfor –tan dolça!– de Nadal
fongui tot glaç dins les humanes venes
i l'Any Cinquanta quatre porti estrenes
de Pau i Caritat universal*

Maria-Antònia Salvà

Lluchmajor - Desembre

Sr. Llorenç Moyà Gilabert - Ciutat de Mallorca.

26

A l'amic Llorenç Moyà i Gilabert guanyador del premi d'honor i cortesia en el Certamen Literari "Costa - Alcover"

Ciutat de Mallorca - juny de 1954

*Benhaja qui en el temple de l'art ha feta entrada!
Benhaja qui la llengüa amb viva amor acull
que els [] han exaltada:
–la parla ben - amada
dels Alcovers i Costas ... la que ens deixà arrelada
per sempre, dins Mallorca, el Mestre Ramon Llull.*

Maria-Antònia Salvà

Lluchmajor - VI – 54

Lluchmajor 20 - febrer - 1955

Sr. Llorenç Moyà Gilabert
Ciutat de Mallorca

Mon bon amic Moyà: Dos mots avui per agrair de tot cor aquest triple Homenatge a Sant Agustí en el XVI Centenari del seu naixement, en tres admirables poemes:

I - "Ran de Mar" amb el símil encisador que V. ens retreu de l'infant qui vol trascolar la mar armat d'una sola peixina.

II - La magna Conversió del que es estat anomenat Sol de l'Esglesia, que ens presenta En J. Vidal Alco-ver. - III - Les inimitables i suggestives estrofes d'"El Violent" degudes al benvolgut poeta Llompart de la Penya.

Com als dos darrers no tinc el gust de coneixels personalment, ni tampoc les adreces llurs, prec a Vostè que els faci arribar els meus agraments més afectuosos.

Que el Sant Bisbe d'Hipona "el de la mitra de llum blau" els beneeixi a tots abundantment, es el desig de la seva cordial amiga en Crist.

Maria-Antònia Salvà

Lluchmajor - (Mallorca)

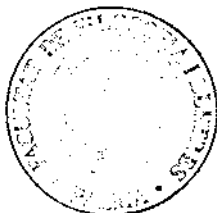
Benvolgut amic Moyà:

Tengui la bondat d'esqueixar la targeta meua, que haurà rebuda avui, substituint-la per la que va adjunta. I Deu ens guard de fer les coses trui-trui o mes ben dit a la barberlà com si no hi fossim a temps.

Afma.

Maria-Antònia

Lluchmajor 27 Oct. 1949

CARTES DE GUILLEM COLOM

1

*So'n Boronat (Calvià), 9 d'agost 1942
Sr. Llorenç Moyà i Gilibert de la Portella
Binisalem*

Molt estimat amic:

serveixin aquests mots primerament per donar-li els molts anys; perquè, demà, veig que és la seva festa onomàstica.

En segon lloc, per dir-li que guard molt bé el seu manuscrit, que tenc a la vista, per ordenar-lo i seleccionar-lo per a la primera lectura que se'n pugui fer, juntament amb els versos que hagi anat fent aquest estiu, totduna que tornin les vetlades d'hivern.

Supòs que, paralel·lament amb les Lletres, continua els seus estudis universitaris, part dels quals veig que anà a descarregar aquest passat juny, supòs que amb èxit.

Jo, treballant com sempre. Esper, si Déu vol, anar a passar la resta de l'estiu a Sóller per retornar a Ciutat, almenys els dies que hi doni classe, el pròxim Octubre.

Esper amb interès l'esplet del seu estiu poètic. Supòs que en podrà fer bona vermada.

Tot esperant fermenti el most novell, és sempre el seu bon amic que l'abraça

Guillem Colom

2

*Palma 15 abril 1943
Sr. Llorenç Moyà
Binissalem*

Molt estimat amic:

Vaig rebre despusahir la seva carta, confirmació de la seva grata visita, en la que no em trobà a casa, i per ella veig que el Diccionari de què parlàrem és una bella realitat. Li agrairé em vulgui tenir al corrent sobre les possibilitats d'adquisició i, si en comana cap exemplar per Vtè. li prec que m'ho digui, i aleshores en comanaria també un per mi.

Dilluns que ve —el dilluns sant— tendrà lloc a Ca'n Massot un recital de poesia de Mn. Costa, homenatge ben degut, per cert. Es convidarà la seva germana Dna. Catalina, que tan identificada estigué sempre amb ell, i potser vengui també Na Maria-Antònia. L'he volgut avisar per si té gust d'assistir-hi. En Ferrà dirà o llegirà alguns mots introductoris.

Veig que continua escrivint. Tenc ganes de veure lo darrer que ha fet.

Saludi a la seva distingida família i Vtè. mani sempre al seu afm. s. s. i bon amic

Guillem Colom

Palma 10 agost 1943
 Sr. Llorenç Moyà
 Binissalem

Molt estimat amic:

No vull passar sense felicitar-vos cordialment per la vostra festa onomàstica i al mateix temps contestar a la vostra atenta del prop passat juny, que no ho vaig fer d'hora per ésser aquell el mes en què jo pas més trifulga darrera exàmens a una banda i altra.

Agraesc de cor la impressió que us féu el meu poema "Aguiles", escrit al punt farà vint i cinc anys, i del que m'agradaria poder fer un dia una segona edició, per esmenar alguns versos que avui ja comptam i construïm d'altra manera, algunes formes de verb antiqüades, etc. A mida que passa el temps, veiem més d'aprop les coses, com en les fotografies antigues, quan les aplicam la lupa...

No prengueu en compte els vostres descoratjaments. Es cosa de joves i ...de vells. Pensau que si agafau L'Atlantida de Verdaguer, per exemple (i us pos un magnific exemple), està plena d'incorreccions, algunes, si voleu, genials, plena de monstruositats literàries i fins, a estones, plena de ripis. I això no llevarà mai a Verdaguer l'haver realitzat una bella obra literària i patriòtica, on ja trobarem en gèrmen tot el gran refluoriment de la "Renaixença" i tota la poesia catalana, virtualment, del segle passat. Treballem, que la nostra causa és santa i esforcem-nos a dur la nostra tasca amb la màxima perfecció possible, i tot el demés se'ns donarà per afegitó. Déu ho prometé als qui cerquen el seu Regne i la seva justícia, i nosaltres, humils obrers de la seva Vinya en aquest camp de les Lletres, no serem tampoc exclosos de la promesa evangèlica per tard que hagem arribat.

Supòs que haurà aprofitat —i que aprofita— aquestes vacances. Que haurà llegit autors útils i profitosos, que haurà escrit alguns versos, etc. etc. Ja em farà veure alguna mostra de les seves activitats, que esper hauran estat pròdigues i fecundes.

Els meus records per la seva mare i germans.

La meua família el saluda cordialment.

I vostè mani sempre al seu afm. i bon amic que espera molt de Vtè. per bé de la Pàtria i de les Lletres.

Guillem Colom

Palma 10 d'Agost 1946
 Sr. Llorenç Moyà
 Binissalem

Molt estimat amic:

confirm per la present l'enhorabona que et vaig donar en nom de tots nosaltres per la teua Flor Natural als Jocs Florals celebrats a Manacor el passat juliol. Només vaig posar-te aleshores una tarja de visita perquè contava escriure't, com cada any, pel dia del teu sant Patró. Que aquest primer triomf literari sigui un estímul profitós per a la teua iniciació en el camp de les Lletres —camp ple de cards i d'abrulls enmig de les seves roses— i que necessita, per tant, a més de les pluges fecundes, de les seves rosades benefactores.

Una de les coses que em plagueren de la passada festa literària és que, al revés de la de Palma celebrada poc temps abans, tengué una noblesa de to —amb els teus versos i els discursos del President i del Mantenedor— que ja en voldriem pels diumenges. No he vist encara al P. Ginard ni En Gabriel Cortés però compt també felicitar-los de cor.

Som aquí per uns dies. Dimarts, si Déu vol, pujaré al Coll de Sóller on es pot treballar amb delit en aquest temps de calor, i allà si a Déu plau, enllestiré el teu pròleg. Si durant aquest temps haguessis fet alguna cosa nova, pots enviar-m'ho i jo ja l'incorporaria al lloc corresponent del teu futur volum. Envia-m'ho a Sóller, Isabel II, 51.

I ara, molts anys! Que el teu sant Patró Sant Llorenç et vulgui donar a raig les seves benediccions i et doni força en les contrarietats de la vida, ell que sabé afrontar el turment del foc i superar les flames de l'incendi. I vulgui acréixer la teva noble inspiració per glòria de Déu i de Mallorca.

Molts de records a la teva mare i germans de part de tots nosaltres i tu rep el sincer afecte del teu bon amic que enmig de les seves tasques no t'oblida

Guillem Colom

5

Pax

Son Boronat (Calvià), 9 d'agost 1947

Sr. Llorenç Moyà

Binissalem

Molt estimat amic:

en bon dissabte del teu sant Patró, no puc menys de donar-te els molts anys en companyia de la teva família, tot desitjant-te un bon dia del teu Sant, curull de tota casta de ventures.

Com va el delit? Has treballat molt fins aquí? Hi haurà enguany bona vermada? Si és que el most bulli, aprofita'l bé, que el que falta en el món és vi generós, i no el que arreu s'estila...

Jo he acabat per fi, grat sia a Déu i en bona hora!, el meu poema "El Comte Mal". Tindrà, D. V., una "Introducció", XII cants i un "Epileg". Ara estic en les que em semblen les darreres revisions —n'hi he donades ja tantes! Revisions de lèxic i de puntuació, de versos defectuosos o sobrers, etc. Això dels versos és tasca que no s'acaba mai... Hi ha després les notes a posar després de cada cant, que no convé que siguin massa que embafin ni massa escasses que el text en sofreixi per manca de la il·lustració deguda. Hi ha dies, com pots pensar, en aquestes feines, que són d'un optimisme estimulants i altres de depressió. Es la Vida. Prega a Déu que em doni força per deixar-ho tot definitivament enllestit per aquest hivern.

De totes maneres aquest estiu t'enllestiré també, si Déu vol, el pròleg per al teu llibre de versos, que hauria de sortir, per anar bé, en tot el curs que ve. Crec que amb el material que tenim i el que encara, a lo millor, hi afegiràs podrem fer un volum selecte, que és de lo que es tracta. No es perd mai per massa, en això de "porgar el gra", si volem pa que conforti.

A principis de setmana partirem, D. v., a Ciutat, on restarem només un parell de dies, per marxar després al Coll de Sóller, on pensam, si Déu vol, restar una mesada.

I vosaltres? Supòs que continuau a Binissalem, a la vostra bella casa pairal que tant m'agrada, anys enera, quan vaig venir-t'hi a veure, una tarda d'estiu. Magnífiques cases, les del Binissalem d'aquell temps!

Amb els meus respectes per a la teva mare i amb records de la meva família per a tots vosaltres, és sempre afm. i bon amic, que espera les teves noves

Guillem Colom

P.S. D'ara en envant dirigim la correspondència a Zanglada, 12, Palma, o a Isabel II, 51, Sóller.

"Valeté"

Artà, 17n, de desembre de 1958

AVE MARIA PURÍSSIMA

Sr. D. Llorenç Moyà Gilabert
Ciutat de Mallorca

Estimat amic: molts anys i bones festes i que les muses, en tot temps, us siguin propícies!

He llegits els vostres "Panegírics Blancs". El vostre llenguatge és òptim. De les idees i de les imatges gairebé no'n puc dir res perquè, quasi sempre, depassen la meua capacitat de comprensió. Reconec que és tot un art l'escriure d'una manera tan entorcillada que resulti inassequible a la majoria dels lectors. ¿Uns versos així, com poden complir la seva funció social? ¿Com, escriguent d'una manera tan hermètica, respondreu, vosaltres poetes, al paper que Déu i la Pàtria us tenen assignat? ¿Es, aquesta, una direcció profitosa per fer apostolat literari en la nostra llengua sobre la qual s'acabussen tants d'enemics? No cal oblidar que la nostra llengua se troba, avui, acorralada, estrangulada i en període preagònic. Deixau-m'ho dir: jo crec que, ara, no és l'hora de les filigranes i de provar-se a veure qui ho diu més complicat. Es urgentíssim parlar clar i català, fer-se obrir totes les portes, conquerir adeptes, i no tancar-se en una torre d'ivori, componguent versos per una minoria —dins la qual, per dissort, jo no m'hi puc comptar. Si el poble perd la llengua, ¿qué en farem de tenir uns poetes meravellosos però inabastables? Els poetes, més que ningú, posseeixen el do de revitalitzar la llengua, de fer-la florir miraculosament. Doncs, cal que els poetes per salvar la Pàtria —la "Pàtria" és la llengua— practiquin, d'una manera eficaç, l'apostolat literari. I que els seus versos siguin una llepolia pel major número possible de persones. I que, en lloc d'unes tirades exigües, d'una edició única, s'estampin moltes i copioses edicions. Paciència, si de moment, no se poden posar a to amb la moda dominant! La nostra llengua està botxinejada de per tots cantons i no cal deixar lo principal per lo secundari. I lo principal és salvar la llengua i fer-la agradable als de casa. El nostre casal s'achuca. Lo primer, doncs, és apuntalar-ho. Ja veurem, després, si de cas, els estils i detalls de l'ornamentació.

Me pens que vós i jo estimam i volem, en el fons, lo mateix. Tal volta, discrepam en els medis de conseqüir-ho. No crec que això hagi d'esser, entre els dos, motiu de discòrdia. Jo som una mica vehement en la manera d'expressar-me. Perdonau-m'ho, si no he sabut endolcir, així com pertocava, les arestes una mica agressives —res de mala voluntat— del meu pagesívol llenguatge.

Encara no vos he dites les coses bones que he trobades en els vostres versos. Apart de que tenen mes perfeccions de les que jo hi he sabut veure. Jo no som apte per entrar a fons en aquesta mena de poesia.

En els vostres versos mai no feis cap concessió a la vulgaritat i al plebeisme. Sou sever, severíssim amb vos mateix. Lèxic recolat, rimes espantosament difícils, versos dringants i brunyits, idees com a flors de miracle. No escriviu, com tants n'hi ha, sota les directius de la facilitat i del menor esforç. Vos sabeu que les cordes de la lira, com més tenses, més bé sonen i que el vent estret i acanalat és el que encén el foc de la fogonya i, per això, heu professat en la ordre poètica de la "Santa Dificultat". Vos coneixeu aquells versos de Théophile Gautier que són tot un programa i que vós, sembla, que heu presos per regla infrangible: "Oui, l'oeuvre sort plus belle/ D'une forme au travail/ Rebelle,/ Vers, marbre, onyx, émail".

El primer panegíric me pareix el més assequible. Arrib no arrib, ho he entès quasi tot, posant-hi els cinc sentits i donant-li unes quantes relles. M'ha encisat allò de:

*I m'obr harmoniós com una capsa
de música...*

I allò altre:

feres
amb pell de lliri i galtes de robins...

I no sé si encara més aquells dos versos, regalimosos de color:

Quan les paraules em seran ungides
Amb palp de llana i tebior de bel...

Aquí he recordats uns versos de Maria Antònia Salvà que diu a la tonada del flaviol de pastor: "tens flonjors de llana tosa/ i rossor de sol ixent", que és de lo més bell i amb més regust de modernitat que escrigué la nostra poetessa. I no em sé estar de citar-vos una cançó popular on hi ha una idea semblant: "Val més tondre una setmana/ que segar un pensament./ Saps que ho trob de diferent/ tocar cards o paupar llana!". Mirau com la poesia esquiterella i refinada (Moyà) i la poesia de jaent tradicional (Maria Antònia) i la poesia de l'instint (la popular) s'agafen i tenen parentesc.

¿No és ver que m'absolueu de tota aqueixa xerrameca? Jo vos deman que hi fesseu els ulls grossos i que me considereu com un bon amic vostre,

P.R. Ginard Bauçà

2

PP. Franciscanos
Artà (Mallorca)

9 d'octubre de 1959

AVE MARIA PURISSIMA

Sr. D. Llorenç Moyà Gilabert
Ciutat de Mallorca

Estimat amic: A qui està arrepenit, no se li nega mai l'absolució. Per consegüent, "Ego te absolvo..." Endemés, cap ofensa hi ha haguda de part vostra. Això de contestar tardà és un mal de què molts pateixen i, mútuament, el se solen perdonar. Avui, per tu, demà, per mi. Contestar tard a cartes que no tenen cap pressa, no ho consider cap ofensa, jo.

Mercès de la vostra enhorabona pel premi de Petra. I, ara, que hi som i que la cosa és, encara, relativament fresca, vos felicita pel vostre triomf a Felanitx. Jo havia, també, presentat uns goigs, a Felanitx. Eren de tirat popular. Naturalment, foren vençuts pels vostres goigs. Vos no teniu competidor a qui hàgiu de témer. Els safalcau a tots. Vaig veure que, aiximateix, acordaren publicar els meus goigs, en la forma tradicional. Si els publiquen, vos n'enviaré un exemplar, perquè hi pogueu riure.

Esper amb il·lusió la "Posada de la Núvia". Encarregau a la Núvia, si és ella que parla, que no prengui un to massa alt. M'humilia haver-ho de confessar, però, tanmateix, és cert i no cal fer el desintés: jo només puc seguir allò que se diu en to normal o vola terra-terra. I prou que ho planc no arribar més amunt. Però, allà on no hi ha, el Rei hi perd.

Es molt probable que jo vagi a Formentor, per la diada de Costa i Llobera. Així que, si voleu dur allà la "Posada de la Núvia", jo tindria el gust de rebre-la de les vostres mans i, inclús, si fos necessari, podrieu iniciar-me en la comprensió de les parts més dificultoses. Això s'entén si vos heu d'anar a Formentor.

Disposau sempre de vostre bon amic i confrare,

P.R. Ginard Bauçà

PP. Franciscanos
Artà (Mallorca)

27 de desembre de 1963

AVE MARIA PURISSIMA

Sr. D. Llorenç Moyà Gilabert
Ciutat de Mallorca

Estimat amic: Molts anys i bones festes! –Un poc tard direu–. D'acord. Però –vos recordaré– Nadal té vuitada. Vuit dies seguits de Nadal o almenys en feim commemoració. Pau i bé. Felix any nou.

He vist amb gran alegria que vos havien concedida la "Copa d'Argent" de les Lletres Balears 1963. Premi justíssim al poeta integèrrim, recolat fins al preciosisme, i fermíssim patriota que no claudica per res ni per ningú. Benconcedida està aquesta "Copa" i jo vos ne don, ben sincerament, l'enhorabona.

Enguany se són complits quatre anys de la publicació artanenca Bellpuig. El tom, amb l'índex corresponent, farà unes quatre-centes pàgines. A través de l'índex, he pogut comprovar que jo hi he intervingut més de cent vegades i gairebé sempre en el nostre idioma. A cap publicació mallorquina –si exceptuam Lluc– hi han sortits tants de treballs en la nostra llengua com a Bellpuig, durant el període 1960-63. Això, sí, però, sense rebre cap estimul –o gairebé estimul– dels nostres mateixos confreres. Fora d'En Lluís Ripoll que en va parlar damunt Destino, no sé que ningú n'hagi dita ni una paraula. –Ara que hi pens: per mi, Diario de Mallorca, un pic, hi va al.ludir.– N'Octavi Saltor que pren peu de qualsevol nimietat mallorquina –ben content que n'estic– per escriure un article a Diario de Mallorca, ni deu saber si aquest periodiquet artanenc existeix. Un periodiquet, nostre fins allà on, avui, és possible eser-ho, sostingut pels sacrificis i patriotisme d'uns quants que fan la somereta i que compten, per tota recompensa, amb la severa satisfacció d'un deure que s'han imposat i amb el buit o amb silenci dels propis confreres. Un periodiquet així, no digueu que tingui unes perspectives gaire color de rosa. No obstant això, no és que jo vulgui, descoratjat, abandonar el nostre reducte, sinó com esplai entre amics.

"El fogó dels jueus", el vostre drama, el dia que s'estreni serà un èxit apoteòsic. Els seus contraris n'han feta la propaganda. Qualque cosa deuen tenir encara a la consciència aquests contraris que, tan obstinadament, s'oposin a que se recordi un fet històric, temps enrera tan alabat –"La Fe Triunfante"– i que fou un nausebund delictes. Qui directament hi posaren les mans, ara hi volen tirar terra damunt. Trionfareu! Afm. amic i admirador,

P.R. Ginard Bauçà

PP. Franciscanos
Artà (Mallorca)

28 març, 1964
Dissabte Sant

AVE MARIA PURISSIMA

Sr. D. Llorenç Moyà Gilabert
Ciutat de Mallorca

Estimat amic: Molts anys i bones i alegres festes de Pasqua Florida!

Vaig rebre, ja fa més de 30 dies, la vostra tragèdia "El fogó dels jueus". Vos estic agraint deveres pel vostre gentilíssim obsequi.

En qüestions d'obres teatrals, jo no hi entenc. Potser sigui per això que no m'acab de fer càrrec de la construcció de la vostra obra ni per què les escenes s'esdevenen a la bodega d'un vaixell. Trob que fa una mica de mal efecte –en no esser que sigui cosa històrica i, en aquest cas, s'imposa dir la veritat– que els israelites, veient que la sort els ha afavorit, se demostrin venjatius. Doncs, ¿tots són iguals? ¿Tots són "[]" i "Pares Garaus"? Es ver que la història està plena de monstruositats permeses en nom de les Sagrades Escriptures. Quin fàstic! (Per la humanitat ho dic, no per l'obra vostra).

El llenguatge vostre és esplèndid. Culte i popular. Variadíssim, enèrgic. Amb expressions dignes de Shakespeare! Com és ara, aquell terrible i exactíssim, "Jo no puc creure amb Déu perquè vós hi creis", rebutat a la cara del P. Garau, home més execrable quan se demostra piadós –"la misericòrdia de l'infern"– que quan treu la seva vocació de botxí. Tota l'obra està clapada de belles i lapidàries expressions: "La humor és la sal de la vida", "un infern en vida", "vosaltres cristians fa més d'un milenar d'anys que heu rebut el Messias i no heu millorat la condició humana", "en esser maça ja picaràs, ara que ets estaca, aguanta" –això darrer vos ho he canviat una mica–. P. Garau: "La vostra inquietud és sospitosa". –Deulofeu: "¿No ho és més la vostra crueltat?".

Per altra part me desplaue que conjugueu, a la catalana, el present d'indicatiu: "alegro", "suposo", "perdono", "obro", etc. ¿Per què? ¿No us pareix que "el no tenir volta de fulla" que emprau, me pens, dues vegades, tufeja a castellanisme? A un escriptor com vós, de tants de recursos lexicals, me sembla que no li podem tolerar cap forasterada, per mínima que sigui.

Enhorabona per l'obra i per la valentia amb què, passant per damunt tants d'obstacles, l'heu escrita i publicada. Jo sent igual que vos però no m'ho haurien deixat dir. Molt de parlar de llibertat però, a la pràctica... ja ho sabeu.

L'edició d'"El fogó dels jueus" està estupendament presentada.

P. R. Ginard Bauçà